

גיליון זה נתרם ע"י **בוגר הישיבה יצ"ן**
כשבח והודאה לבורא עולם על הולדת בתו שתחי' במזל טוב
יה"ר שיזכה לגדלה לתורה, לחופה ולמעשים טובים

שיחתו השבועית של

ראש הישיבה – הרב יוסף צ. בן-פורת

חוקי התורה הם המקיימים ומעמידים את חוקי הטבע פרשת בחוקותי, שנת תשע"ו

משמעות השכר שינתן לישראל בקיימם את המצוות

"אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם: ונתתי גשמיכם

בעתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פרי" (ויקרא כו, ג-ד).

הקשו המפרשים, הלוא שנינו (קידושין לט, ב) "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא". ואילו בתחילת פרשתנו, כותבת התורה בפירוט רב מאוד, שעבור המצוות שיקיים האדם, יזכה להטבות גדולות מאוד בכל תחומי החיים. הקב"ה מבטיח לו: בריאות, פרנסה טובה, זרע של קיימא וכל יתר הדברים הנחוצים לאדם. ברם, לא רק לפרט מובטח כל הטוב, אלא, גם לכלל האומה: יציבות כלכלית, מזג אוויר תקין וביטחון גבולות. ניתן לסכם זאת, שכולם יחיו בטוב ובנעימים, באופן מופלא ביותר, עד שניתן לתאר את מצבם 'כגן עדן עלי אדמות'. אם כן, הרי לפנינו 'שכר מצוה בהאי עלמא'!?

ניתנו לישיב קושיא זו. אנו נביט לעבר פירוש 'חזקוני', שכתבו אחד מגדולי רבותינו הראשונים – רבי חזקיה בר מנחם ז"ל:

"אם בחקתי תלכו - אם תעשו מה שהטלתי עליכם לעשות אף

העננים והארץ והאילנות שנבראו בשבילכם, יעשו לכם מה שעליהם מוטל לעשות".

כדרכם של קדמונים, בקוצר מילותיו, ישב את הסתירה. כל המצב הנפלא המתואר בכתובים שלפנינו, לא כתמורה לקיום החוקים בא, ולא שכר-מצוה לפנינו, אלא התנהגות טבעית של כל הנבראים, שנבראו בששת ימי המעשה, כדי שיאפשרו לאדם לחיות ולהתקיים באופן הטוב והנעים ביותר. כל זאת כדי שהוא יוכל להיות פנוי למלא את ייעודו וחובתו בעולמו, הלוא, הם עבודת ה'. כמו שכתבה התורה את

תפקידו של האדם בגן עדן (בראשית ב, טו) "לְעֲבֹדָהּ וּלְשָׁמְרָהּ", שפירושו חז"ל (זוהר ח"א כז, א. ומרומז גם בתרגום יוב"ע): לעובדה מצות עשה לשומרה מצות לא תעשה.

כתב הנצי"ב מוולוז'ין: "השמים והארץ רצונם ותשוקתם להשפיע

כפי טבע היצירה, אשר יותר משהעגל רוצה לינק, הפרה רוצה להניק. וכן כל המשפיעים יש להם תשוקה להשפיע" (העמק דבר, דברים לב, ג).

הרי שבדבריו האיר לנו, שכל הטבע שבראו הבו"ת בששת ימי המעשה, מעצם מציאותו, שואף לתת ולהוציא את כוחותיו אל הפועל, מפני שלמטרה זו נברא!

כתב רבינו הרמח"ל ז"ל בספר "דרך ה' " (ח"ב, פ"ג סעי' א):

"כבר ביארנו בחלקים שקדמו, שתחלת כל הנבראים היא כלל

כחות נבדלים, מסודרים בסדר מה במחלקות ידועות, ומהם משתלשלים בהדרגה הגשמיים למיניהם... עוד ביארנו שעיקר אמתת המציאות הנברא הוא מה שבשרשים הנבדלים, ומה שבגשמים הוא המשך לבד ממה שנשתרש ונתיסד שם... והחכמה העליונה המשיכה את הדברים בהשתלשלות שהמשיכה, והעתיקה ענינם מצורה לצורה, עד שנתקשרו ונגבלו בצורה הגשמית הזאת. ועל הגשמים כלם, עומד שלשלת השרשים שלהם גבוה מעל גבוה עד הכחות הראשונים, וכל אחד עומד במעמדו ומתקיים במדריגתו וגבוליו כמו שהטביע לו הבורא ית', ואינו יוצא מהם. והשרשים כלם משפיעים לענפיהם כפי ההשתלשלות, מבלי שיוציאום מגבולם הטבעי כלל".

כל הנבראים רוצים למלא תפקידם ולהוציא כוחותיהם לפועל

ביאור דבריו הוא, לפי מה שכתב התנא "בַּעֲשָׂרָה מְאֻמֹּת נִבְרָא הָעוֹלָם" (אבות ה, א). ובכל אחד מאותם מאמרות, נטע הקב"ה כוחות מסוימים, שתקפים ועומדים. "שְׁשִׁים וּשְׁמֹנִים לַעֲשׂוֹת רָצוֹן קוֹנֵם" (קידוש לבנה). ממבט ראשון עולה בדעתנו השאלה, איך אפשר לייחס ביטוי – 'ששים ושמנים' לנבראים שהם מעולם הדומם או הצומח? אולם, התשובה טמונה בכך, שכל נברא גשמי, אינו אלא, התגלמות של יישות רוחנית נעלה יותר, השואפת למלא את רצון קוֹנֵה. ומאחר וכל תכלית הבריאה, היא גילוי כבודו ית', כש"כ "כָּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וּלְכַבֹּדִי בְּרָאֲתִי וַיִּצְרָתִי אֶף עֲשִׂיתִיו" (ישעיה מג, ז), הרי שאם מטרה זו מתממשת, יש שמחה לאותו כוח רוחני רב-עוצמה. כמו שאמרו חז"ל (ב"ר י, ה) "א"ר סימון אין לך כל עשב ועשב שאין לו מזל ברקיע שמכה אותו ואומר לו גדל". ביאור הדבר, בששת ימי בראשית, כשברא הקב"ה את עולמו, צווה ביום השלישי: "וַיֹּאמֶר אֱ-לֹהִים תִּדְשָׂא הָאָרֶץ דָּשָׂא עֵשָׂב

וגו'. ותוצא הארץ דשא עשב וגו' ויבא אֱלֹהִים כִּי טוֹב" (בראשית א, יא-יב). הארץ מילאה את ציווי ה', ובאותו ציווי נוצרו מיידית, כל אותם יצורים השייכים לעולם הצומח, שמספר סוגיהם מגיע למאות אלפים, הממלאים את כל כדור הארץ. הן אלה שעל פני היבשה והן אלה שעל קרקעית הימים. יש להדגיש, שעד היום טרם גילו אנשי המדע את כל הצמחים. מידי זמן, שומעים על גילוי צמח חדש מסוג שטרם נודע עד היום! אם ב"יערות הגשם" שבדרום מזרח אסיה, או במעמקי הג'ונגלים המקיפים את נהר האמזונס.

כל הנבראים לתועלת האדם נמצאים!

כפי שביאר הרמב"ן (בראשית א, א) כל אותם יצורים נבראו – 'בכוח' כבר ביום הראשון. אולם, יצאו אל הפועל רק ביום השלישי, ועל כולם העיד בוראם, שנעשו באופן 'טוב', דבר שמוצא את ביטוי לא רק בצורתם ובתיפקודם, אלא, בראש ובראשונה, במילוי תכליתם להביא תועלת לאדם. שהרי כתב הרמב"ם (הקדמה לסדר זרעים) שתכלית כל הנבראים היא להביא תועלת לאדם. ואף אם ביחס לרבים, רבים, מהצמחים ומבעלי החיים, טרם מצאנו מה התועלת שהם מביאים לאדם, הרי זה בא מקוצר דעתנו והבנתנו. אף מארס הנחשים, כותב הרמב"ם, שהיה מגדולי הרופאים, בהיסטוריה, אנו מפיקים תרופות עבור בני אדם. יוצא אפוא, שכל עולם הצומח והחי שואף להביא לאדם את הטוב והאושר. צמח אחד מייצר מאכל עבור האדם, והשני מייצר חוטים המשמשים למלבושו וכיוצ"ב. והנה בכך, שכל הבריאה פועלת בתיאום הדדי מלא, מתגלה כבודו ית', וניכר לעין כל, שכבודו מלא עולם. בכך מתגדל ומתרומם, כבוד שמים ואז מתממש הפסוק: "יְהִי כְבוֹד ה' לְעוֹלָם וְשָׁמַח ה' בְּמַעֲשָׁיו" (תהלים קד, לא) ונוצר קידוש שם שמים!

הווי אומר, שהאדם המקיים את חובתו בעולמו, בקיימו את תרי"ג מצוות בוראו, ובכך הוא גורם לבריאה, לתת לו את כל המצוי בה, לא רק שאין הדבר נחשב לו כנוטל את שכרו בעולם הזה, אלא שעל הא גופא, שעושה נחת רוח לבוראו, מקבל הוא את שכרו לעולם הבא, בכפל כפלים.

אם האדם משתמט ממילוי חובתו גם הטבע שובת!...?

אולם, לאידך גיסא, מתרה בנו הקב"ה: "וְאִם בְּחֻקֵּי תִמְאָסוּ וְאִם אֶת מִשְׁפָּטֵי תִגְעַל נַפְשְׁכֶם לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת אֶת כָּל מִצְוֹתַי לְהַפְרֹכֶם אֶת בְּרִיתִי" (ויקרא כו, טו). הרי, שגם חוקי הטבע לא ישרתו אתכם, לא יספקו את צרכיכם אם אתם לא תעמדו

במילוי חובתכם בעולם. מצבכם החומרי, הבריאותי והביטחוני, ילך ויתדרדר מטה, מטה! לכן, אומרת התורה, שהקללות תבואנה על העם, בשבעה גלים, כשבכל גל שבע קללות. כש"כ: "וְיִסְפְּתִי עֲלֵיכֶם מִכָּה שֶׁבַע כְּחַטֹּאתֵיכֶם" (שם, כא), פירש"י: "שבע פורענויות אחרים במספר שבע כחטאתיכם". ובהמשך: "שֶׁבַע עַל חַטֹּאתֵיכֶם" (כד). כך חוזר רש"י ומציין בכל אחד משבעת גלי הפורענות, את שבע המכות הכלולות בו. ידוע, שהמספר שבע מורה על כוחות הטבע, שנוצרו בשבעת ימי המעשה (מהר"ל תפארת ישראל, פ"א). המכות תבואנה באופן 'ממוספר' ו'מסודר' כדי להביא למודעות העם, שהטבע 'מתקומם כנגדו', מסרב 'לשרת' אותו, ו'בועט' ו'חובט' בכל מכה באופן עמוק יותר ובכל גל באופן כואב יותר. מפני, שהאדם פוגע בטבע בהתנהגותו הנלוזה!

כיצד מתגמל בעל מפעל עובדים טובים ואיך גומל לעובדים סוררים

ההיגיון הטמון בגישה זו, יכול להיות מובן לכל בר-דעת. אדם שמקים מפעל מצייד אותו במיטב הציוד והשכלולים, כדי שיוכל לייצר בו תוצרת מעולה שתביא לו רווח. גם העובדים המיומנים המגיעים לעבוד, מוצאים ריהוט מעולה, שולחנות טובים, כסאות נוחים, מיזוג אוויר מלא, מחשבים חדישים. חדר אוכל משוכלל ובו מקררים מלאים כל טוב. כל זאת, כדי שהם יוכלו לעבוד במלוא המרץ, לא יתעייפו מן החום, לא יצטרכו לצאת לחנויות לחפש אוכל. כמובן וכנהוג, בסוף כל חודש, מקבל העובד משכורת נאה. ברור, שלא קיזזו משכרו את כל העלויות הרבות של כל אמצעי הנוחיות שהוזכרו לעיל. הווי אומר, שכל זמן שהוא נמצא במפעל, הוא 'חי בנעימים', על חשבון המעביד, ובנוסף לכך את שכרו הוא מקבל במזומן בסוף החודש.

אולם, ביום מן הימים, הגיע 'בעל-הבית', ונוכח לדעת, שהפועלים אינם עובדים. הם מנצלים את שהותם במפעל, בכדי 'ליהנות מן החיים', יושבים בחדריהם הממוזגים, על הכיסאות המאוד נוחים, מפטטים בינם לבין עצמם, מנהלים שיחות טלפון לכל העולם, כמובן, על חשבון המפעל, מנהל המשק ממלא כל יום את המקררים בתוצרת טרייה והעובדים, 'חוגגים' ושמחים מאוד. בעל- הבית כינס את העובדים, והודיע להם, שהוא רואה בהתנהגותם מעילה באימון שהוא נתן בהם, ואם המצב ימשך כך, הוא יסגור את המפעל. כהתרעה ראשונה, הודיע להם, שהחל ממחר, עליהם להביא את האוכל בעצמם. לאחר שבוע, כשראה שהמצב לא משתפר, ניתק את מערכת מיזוג האוויר. כשנוכח לדעת, שהפועלים מתעלמים מכל

מה שאמר, אינם מכירים בו כ'בעל-הבית' – כבעל הסמכות, החליט לנתק את זרם החשמל מן הבניין. כשראו זאת העובדים, פקעה סבלנותם, והם החלו להפגין באופן אליס ביותר, לסקול את בעל המפעל, ולהשליך עליו את המחשבים היקרים והמשוכללים, מתוך מחאה על שהחליט לפתע, להפסיק להם את חיי ההוללות 'בגן-עדן' שהיו שרויים בו. ברור, שלא נותרה בידי 'בעל-הבית' ברירה, אלא להזמין שוטרים, שהפליאו את מכותיהם באותם עובדים-סוררים, עד שגירשום, מוכים, חבולים, זבי דם ונכים משטח המפעל, והאלימים שבהם אף הובלו לבית הסוהר, כדי להישפט על התנהגותם התוקפנית כלפי השוטרים.

ארץ ישראל 'המפעל' של בורא עולם, ישראל הם עובדיו!

כך גם מתארת הפרשה את יחסו של בורא העולם, לעם ישראל, שקיבל ארץ זבת חלב ודבש, "אַרְצָא חֲמֻדָּה טוֹבָה וְרַחֲבָה" (ברכת המזון), שיש בה הכל. כפי שתיאר רבי יהודה הלוי ז"ל בספר "הכוזרי". ארץ ישראל נמצאת במקום שבו האקלים ממוזג, מדעני ימינו מצאו, שיש בארץ למעלה מארבעים סוגי אקלים. כשאנו שומעים על: הוריקאן, טייפון, טורנאדו, צונאמי, שיטפונות נוראים וכהנה וכהנה, תופעות טבע הנמצאות באופן סדיר בחלקי תבל שונים, אף המתורבתים ביותר כגון, ארה"ב, הרי, שליבנו צריך להיות מלא שמחה, שכל אותם פגעי-טבע אינם מצויים בארץ ישראל כלל וכלל! ולא זו בלבד, אלא שגם לא מצוי אצלנו החום שבאזור קו-המשווה, ולא הקור הנורא שבאזורי הקטבים. אולם, מאחר ויש אנשים שגופם צריך חום רב או לחות רבה, ומאידך, אנשים הזקוקים לאוויר יבש וקר, הרי, שגם אלה מצויים בארצנו באזורים מסוימים. כל זאת נתן לנו הקב"ה, כדי שנוכל לשבת 'במפעל' שלו, ו'לייצר' עבורו את 'התוצרת' שהוא צריך, כביכול, והיא עסק התורה וקיום המצוות. כמו שכתוב: "אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה חֻקֹּת שְׁמַיִם וְאֶרֶץ לֹא שְׁמַתִּי" (ירמיה לג, כה), ואמרו חז"ל: "אין ברית אלא תורה שנאמר (דברים כח, טז): 'אלה דברי הברית' "

"(מכילתא פ' בא, ה. בספרי פ' שלח, ה).

אולם, אם עם ישראל ינצל לרעה את התנאים הטובים שבארצנו הק', כדי לעבור על רצון ה', הרי המערכות תתחלנה לקרוס במשך הזמן. בגל הראשון – יגרמו נזקים, מחלות וצרות, אולם לא אבדות בנפש. עם הזמן, אי-קיום מצוות העשה, ועבירה על מצוות לא-תעשה, יגרמו ל'קריסת מערכות' נוספות, אז, תגרמנה גם אבדות בנפש וסופו של דבר, הארץ 'תקיא' את היושבים בה (ויקרא יח, כח), כפי שביאר

הרמב"ן (שם, כה) באריכות: "ארץ ישראל אינה כשאר ארצות, אינה מקיימת עוברי עבירה!"

מצוות תלמוד תורה נמנית בין החוקים

כעת, נתבונן בדבריו של רבי עקיבא, אשר לו נגלו תעלומות עולם, היחיד מבין הארבעה, שנכנסו לעמוד על "כבשוננו של עולם", שנכנס בשלום ויצא בשלום, שאמר בפרקי אבות: "חביבין ישראל, שנתן להם כלי חמדה. חבה יתרה נודעת להם שנתן להם כלי חמדה שבו נברא העולם, שנאמר (משלי ד,), 'כי לקח טוב נתתי לכם, תורתי אל תעזבו' " (ג, יד).

הרי לנו, דברים מפורשים שהתורה שניתנה לנו בסיני, זו שבכתב וזו שבעל-פה, היא הכלי שבו נברא העולם. ואמנם, כך מצאנו במקורות נוספים: "כשרצה הקב"ה לברוא העולם היה מסתכל בתורה בכל מילה ומילה ועשה לעומתה אומנות העולם, משום שכל הדברים והמעשים של העולמות כולם הם בתורה... שכתוב בתורה 'בראשית ברא א-להים את השמים ואת הארץ'... הסתכל במילה זו וברא את השמים, בתורה כתוב ויאמר אלוקים 'יהי אור' הסתכל במילה זו וברא את האור, וכן בכל מילה ומילה הכתובה בתורה הסתכל הקב"ה ועשה דבר ההוא... באופן זה נברא כל העולם" (זוה"ק תרומה קסא, א).

"בראשית ברא א-להים את השמים ואת הארץ". מגלים לנו חכמינו ז"ל במדרש (בר"ר א, א) פירוש פסוק זה: "בראשית" עם התורה שנקראת ראשית, "ברא אלוקים את השמים ואת הארץ" וכלשונם: "התורה אומרת אני הייתי כלי אומנתו של הקב"ה. בנוהג שבעולם מלך בשר ודם בונה פלטין, אינו בונה אותו מדעת עצמו אלא מדעת אומן, והאומן אינו בונה אותה מדעת עצמו, אלא דיפתראות ופינקסאות יש לו לדעת היאך הוא עושה חדרים, היאך הוא עושה פשפושין, כך היה הקב"ה מביט בתורה ובורא את העולם, והתורה אמרה "בראשית ברא אלוקים", ואין ראשית אלא תורה, היאך מה דאת אמר (משלי ח, כב) "ה' קנני ראשית דרך כו קדם מפעליו מאז". ופירש את הפסוק רבינו יונה ז"ל בפירושו לאבות (א, א): "אמרה תורה לפני הקב"ה: אני נבראתי לפני כל העולם, ובעבורי נבראו כל הנבראים כדי לקיימני".

גם הרמב"ן בחיבורו "תורת ה' תמימה" הרחיב את הדיבור בעניין: "עוד התורה מאירת עיניים בדברים גדולים מכל אלו, היא החכמה הנעלמת מעיני כל חי, ורחבה מיני ים, והוא שכל התורה כולה שמותיו של

הקב"ה, ובכל פרשה ופרשה יש בה שם שבו נוצר הדבר או שנעשה בו, או שנתקיים אותו ענין בו... ומזה ידע משה רבנו ע"ה כל מה שיכול שום נברא לידע ולהבין". (כתבי הרמב"ן קסז, ח).

אולם, לא רק ראשית הבריאה הייתה על ידי התורה, אלא גם המשך קיומה תלוי ועומד בלימוד התורה וקיום מצוותיה. כמו שדרשו חז"ל את הפסוק: "אם לא בְּרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה חֻקֹּת שְׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׁמַתִּי" (ירמיה לג, כה), והאריך לבאר דבר זה מרן הגר"ח מוולוז'ין זצ"ל בספר "נפש החיים":

"התורה הק' ששורשה העליון הנעלם הוא למעלה מעלה גם מאצילות קדשו ית', וקב"ה ואורייתא כלא חד. היא הנפש והחיות ונהירו ושרשא דעלמין כלהו. שכמו שבעת הבריאה בה נאצלו ונבראו כולם, כך מאז היא נשמתם וחיותם וקיומם על סדר מצבם. ובלתי שפעת אורם בהם כל רגע ממש להאירם להחיותם ולקיימם, היו חוזרים כולם לתהו ובהו ממש, ולזאת עיקר חיותם ואורם וקיומם של העולמות כולם על נכון, הוא רק כשאנחנו עוסקים בה כראוי. כי קב"ה ואורייתא וישראל כולא חד (זוה"ק ח"ג עג, א). שכל אחד מישראל שרש נשמתו העליונה מדובק ונאחז באות אחת מהתורה והיו לאחדים ממש" (נפה"ח ד, י-יא).

סיכום: התורה היא מערכת של מצוות, שחלקם יכול האדם להבין באופן מסוים, וחלקם לא יכול להבין כלל. טבע העולם, יכול האדם ללמוד באופן חלקי, ולהבין כיצד חוק טבע אחד פועל ואיך הוא מתייחס לחוק אחר. אולם, לעולם לא יבין את מהות החוק ויסודו. כשישראל עוסקים בתורה, על פי ציווי ה', אזי, הטבע פועל גם הוא על פי ציווי ה' ומספק לאדם את כל צרכיו באופן אופטימאלי. כשישראל אינם ממלאים את חוקי התורה, גם הטבע שובת מלקיים את ייעודו.